

Wat is vrijzinnig?

Vrijzinnigheid is een levenshouding, een mentaliteit. Wij streven een open, tolerante en vrije, kritische houding naar de samenleving, haar ontstaan en de toekomst. We gaan het gesprek aan tussen jong en oud, binnen eigen kringen met buitenstaanders, tussen christenen en andersdenkenden. Het kenmerk is vooral dat we proberen goed te leren samen met de medemens.

En we beschouwen ons zelf, de wereld om ons heen en het ongenoegen, daarbij spelen en oefenen, onze levenswijze bepalen en elc voor om zo te kunnen leven op ons eigen spoor, te weten wat recht is hem. De grote verscheidenheid van gedachten, de ruimte en het respect dat wordt ervaren voor het op eigen wijze geloven en denken. Wij voelen ons verwant met de ondogmatische traditie van het christendom.

In de Marge

Met opmaak: Lettertype: (Standaard)
+Hooftekst, 16 pt

Met opmaak: Links: 1,25 cm, Rechts: 0 cm

Verwijderd: na

Verwijderd: proberen

Verwijderd: te bezonderen.

Verwijderd: bewaken, bewonderen en kritisch te bezonderen

IN DIT NUMMER:

Voorwoord van de voorzitter

Het is verheugend te mogen vaststellen dat er meer mensen lid zijn van de Vrijzinnigen dan bij het verschijnen van de vorige “In de Marge”.

Verrassend. We hebben hiervoor namelijk geen marketingcampagne opgezet. Het eerste jaar gratis lidmaatschap is niet aan de orde. Twee voor de prijs van één? Daar doen we ook niet aan. Wat de reden is kunnen we vragen aan de nieuwe leden. De antwoorden zijn dan verschillend. De één wijst naar het activiteitenprogramma. Een ander vindt “klein is fijn”. Niet zelden weet een uitnodigend artikel in de Brug hen de weg te wijzen naar Levensbron aan de Vloeddijk.

Kort geleden was Marianne Gaastra gastpredikant. Dat was voor sommigen ook aanleiding om op zondag naar ons “clubhuis” te komen. Zij is een aantal jaren vaste voorganger bij de Vrijzinnigen geweest. Ze zag dat ‘de vijgenboom’ flink gegroeid was en vond het fijn weer eens het oude huis te bezoeken.

Laat u zich verrassen door de mooie stukjes in deze “In de Marge”. Mogelijk is ook dat een verklaring voor het groeiende ledental.

Victor Michielse

Een woord van onze Voorzitter pag. 1

Colofon en corona pag. 2

Anneke pag. 3-4

Gebed pag. 5

Preek van de leek Cathien pag. 6-7

Gedicht pag. 8

Koffie polder pag. 9

Ik geloof het wel pag. 10/11

Parabel pag. 12/13

Preek van de leek Gerlof pag. 14/15

Corona pag. 16

Bert Keizer pag. 17/18

Als het einde komt pag. 19/20

Corona: tot eind maart geen activiteiten en kerkdiensten!

In navolging van andere kerkgenootschappen adviseert ook de VVP Nederland om kerkdiensten en andere activiteiten in de maand maart niet door te laten gaan. Daarom hebben we, als Vereniging van Vrijzinnigen Kampen-Noordoostpolder besloten om al onze kerkdiensten en activiteiten voor de rest van deze maand te schrappen.

Op donderdag 12 maart lieten het RIVM en minister-president Mark Rutte weten dat het verstandig is om evenementen met meer dan honderd personen niet door te laten gaan. Aansluitend hierop adviseerden de Protestantse Kerk en de Rooms-Katholieke Kerk om alle diensten af te gelasten, ook wanneer er minder dan honderd mensen in de kerk zitten.

Corona

De reden hiervoor is dat ook bij kleinere groepen de kans op ziekteverspreiding aanwezig is en omdat veel kerkbezoekers tot de risicogroep behoren. Corona is vooral gevaarlijk voor oudere mensen.

Daarom adviseert de VVP Nederland om ook vrijzinnige kerkdiensten niet door te laten gaan. Dit is geen bindend advies, maar het bestuur van de VvV heeft besloten zich achter dit advies te scharen en het zekere voor het onzekere te nemen.

Kortom: het betekent dat al onze activiteiten binnen het kader 'Vrijheid', alsmede alle diensten in maart, worden geschrapt. Eind maart zullen we dan opnieuw beoordelen of de activiteiten en kerkdiensten daarna (vanaf april) weer kunnen worden hervat.

Als bestuur betreuren we het deze beslissing te hebben moeten nemen, maar het leek ons – gezien de omstandigheden – het beste. We vragen hiervoor uw begrip.

Colofon

Vereniging van Vrijzinnigen
Vloeddijk 62
8261 GD KAMPEN

kerkdienst gemist: www.kerkdienst-gemist/assets/740410

Voor een persoonlijk gesprek en/of inlichtingen over de vereniging, staan onderstaande personen u graag te woord:

Voorganger:

Ds. Anneke van der Velde
038-4525172
veld5834@planet.nl

Voorzitter:

Victor Michielse
06-43835403

Penningmeester:

Henk Pippel
06-27325123

Algemene bestuursleden:

Bram Carsouw, Piety van den Berg en Janny Schuiling.

Secretariaat:

secr.vvfkampen.nop@gmail.com

Wilt u meer weten over de activiteiten die wij gedurende het seizoen organiseren?

Vraag dan onze programmabrochure aan of kijk op onze website voor de digitale en doorbladerbare versie.

www.vrijzinnigkampen.nl

Ook vindt u hier, in de kalender/agenda alle activiteiten op rij.

Wij zijn ervan overtuigd dat ook u er het een en ander zult aantreffen dat uw interesse wekt.

Prediker...

**Door Anneke van der Velde,
voorganger Vereniging van
Vrijzinnigen**

1: Alles heeft zijn uur en ieder ding onder de hemel zijn tijd;

2: er is een tijd om te baren en een tijd om te sterven, een tijd om te planten en een tijd om het geplante uit te rukken,

3: een tijd om te doden en een tijd om te helen, een tijd om af te breken en een tijd om op te bouwen,

4: een tijd om te wenen en een tijd om te lachen, een tijd om te rouwklagen en een tijd om te dansen,

5: een tijd om stenen weg te werpen en een tijd om stenen bijeen te zamelen, een tijd om te omhelzen en een tijd om zich van omhelzen te onthouden,

6: een tijd om te zoeken en een tijd om te laten verloren gaan, een tijd om te bewaren en een tijd om weg te werpen,

7: een tijd om te scheuren en een tijd om dicht te naaien, een tijd om te zwijgen en een tijd om te spreken,

8: een tijd om te beminnen en een tijd om te haten, een tijd van oorlog en een tijd van vrede.

Onlangs mocht ik voorgaan in 'Margaretha', op een doordeweekse dag om zeven uur 's avonds. Ik vind dat altijd mooie diensten. De plek doet iets met je, en ook de mensen die aanwezig zijn. Er waren deze keer veel vrijzinnigen uit Levensbron, maar het grootste deel van de aanwezigen bestond uit

bewoners van 'Margaretha'. Ik had liederen uitgekozen die goed te zingen waren en al een lange traditie hadden. Er werd volop meegezongen.

Als tekst had ik de woorden uit Prediker 3: 1-8 gekozen; 'Alles heeft zijn tijd'. Ik heb dit gedeelte wel eens twee keer in een kerkdienst laten lezen; één keer door een jongere, en één keer door een oudere. Dan klinken de woorden echt anders, en komen ze anders bij je binnen.

Nu klonk de tekst in een setting van oudere mensen. Van mensen die hun leven overzien en de verschillende gebeurtenissen in hun leven nog eens overdenken. En dan kun je beleven, dat

je terugkijkend kunt zeggen: ‘het was goed; de goede en de slechte tijden, ze hoorden bij elkaar en vormden uiteindelijk één geheel...’ Dat is mooi, als je tot die slotsom kunt komen. Soms is er ook scherp en weerbarstig verdriet, dat een mensenleven lang niet in een mooie harmonie is te krijgen.

En daarom had ik als tweede tekst de woorden uit psalm 139 gekozen. In berijming: ‘Heer, die mij ziet, zoals ik ben. Dieper dan ik mezelf ooit ken...’ Dat is troostend, dat de Eeuwige je nog beter kent dan jezelf, met alle harmonie en weerbarstigheden in je leven...

‘Wat moet ik doen?’ vroeg de tsaar

Er was eens een tsaar die alles bezat wat een mens zich maar wensen kon, maar hij wist niet waarvoor hij leefde. Drie vragen kwelden hem: Wat moet ik doen? Met welke mensen moet ik doen wat God van mij verlangt? Wanneer moet ik dat doen?

Na alle wijzen, alle geleerden te hebben geraadpleegd, hoorde hij over een boer, ergens ver weg, die hem misschien een bevredigend antwoord zou kunnen geven. De tsaar ging meteen op reis en na vele weken kwam hij op het land van de boer aan.

De boer keek nauwelijks op toen de tsaar zich tot hem richtte met zijn vragen. De boer gaf geen antwoord, maar ging door met ploegen. De tsaar werd kwaad en zei: ‘Weet je wel wie er tegen je spreekt? Ik ben de tsaar alles Russen.’ Maar ook dit maakte geen indruk op de boer, die doorging met zijn werk. Plotse-ling kwam een zwaargewonde man het veld op gewankeld. Voor de ploeg viel hij neer.

De boer zei tegen de tsaar: Help mij deze gewonde man naar mijn huis te dra- gen.’

‘Ik zal je helpen’, antwoordde de tsaar. ‘Maar geef je me dan antwoord op mijn vragen?’

‘Straks’, zei de boer, en samen brachten zij de man naar de hut en verbonden zijn wonden.

‘Zeg je het me nu?’ vroeg de tsaar.

‘Je kunt naar huis’, zei de boer. ‘Je hebt de antwoorden op al je vragen. Wat je moet doen? Wat er op je weg komt. Met wie moet je doen wat God van je ver- langt? Met degenen die aanwezig zijn. Wanneer moet je dat doen? Op het mo- ment dat het zich voordoet.’

We kunnen U niet domweg bidden, God,
om aan de oorlog een eind te maken;
Want wij weten dat U de wereld zo gemaakt hebt
Dat de mens zijn eigen weg naar de vrede moet vinden,
Bij zichzelf en bij zijn naaste.

We kunnen U niet domweg bidden, God,
Om een eind te maken aan de hongersnood;
Want U hebt ons de middelen al gegeven
Om de wereld van voedsel te voorzien
Als we er maar eens wijs gebruik van maken.

We kunnen U niet domweg bidden, God,
Om vooroordelen uit te roeien,
Want U hebt ons al ogen gegeven
Om in ieder mens het goede te zien,
Als we er maar eens juist gebruik van maken.

We kunnen U niet domweg bidden, God,
Om een einde te maken aan de wanhoop,
Want U hebt ons de macht gegeven
Om sloppenwijken op te ruimen en weer hoop te schenken,
Als we die macht maar rechtvaardig gebruikten.

We kunnen U niet domweg bidden, God,
Om een eind te maken aan ziekten,
Want U hebt ons al een geweldig verstand gegeven
Waarmee we geneesmiddelen en therapieën kunnen uitdenken,
Als we er maar eens constructief gebruik van maken.

Daarom bidden we U in plaats daarvan, God,
Om kracht, vastberadenheid en een sterke wil,
Om te doen, in plaats van alleen te bidden,
Om onze handen te openen en uit de mouwen te steken,
Om te worden, in plaats van uitsluitend te wensen.

Waar geloof ik in? (preek van de leek)

Moeilijke vraag. Ik weet gewoon niet waar ik in geloof. Ik wou dat ik het wist, zoals Stephan Sanders die lezers van dagblad Trouw, van week tot week, op de hoogte houdt van zijn geloofsontwikkeling. Dat doet hij aan de hand van de Apostolische geloofsbelijdenis. Hoewel ik die ooit heb onderschreven omdat ik als jeugdouderling deelnam aan de kerkenraad, maar geen lidmaat van de kerk was. Ik volgde de catechisatie en bleef vraagtekens zetten bij de drie-eenheid, bij de goddelijkheid van Jezus, bij de onbevleete ontvangenis. Mijn dominee van toen zei dat hij liever had dat iemand vraagtekens zette, dan uit het hoofd leerde wat hij voorzei.

Zo begon mijn leven als betrokken kerklid. Maar als gelovige? Nog steeds die vraagtekens. Dat vragen betekent ook: niet afwijzen, betrokken blijven, de woorden blijven bevragen.

Waar geloof ik in? Tegenwoordig ligt bij sommige predikanten de nadruk wel erg op “liefde”. Dat begrip zou de gehele bijbelboodschap omvatten, daarop zouden we uitkomen, in het beantwoorden van iedere vraag. O, maar wat is liefde dan? Geeft Paulus het antwoord in zijn brief aan de Korintiërs? Is dat zo? Liefde gelooft alle dingen, zij bedekt alle dingen, zij aanvaardt alle dingen, zij vergeeft alle dingen. Dat lijkt

een opdracht en als je dat niet kunt, beantwoord je niet aan het beeld dat god van je heeft. Die opdracht kan je in een relatie behoorlijk de das om doen. Alles geloven? Alles accepteren? Alles met de mantel der liefde bedekken? De waarheid kan gaan knagen en zeuren...

Over welke liefde gaat het nu eigenlijk?

Antwoord op die vraag vind ik bij Emmanuel Levinas, in het essay : ”Godsdienst voor volwassenen” .

“In het feit dat de relatie tot het goddelijke via de relatie tot de mensen verloopt en met sociale rechtvaardigheid samenvalt, ligt de hele geest van de joodse Bijbel. Mozes en de profeten bekommeren zich niet om de onsterfelijkheid van de ziel, maar om de arme, de weduwe, de wees en de vreemdeling. De relatie tot de mens waarin het goddelijke zich voltrekt, is niet een soort geestelijke vriendschap, maar een vriendschap die zich uit, bewijst en voltooit in een rechtvaardige economie waarvoor iedere mens ten volle verantwoordelijk is.”

Maar wie is dan die “ander”?

1. De ander als anonieme vreemde

2. of de ander als verlengstuk van mijzelf, geliefde, kinderen, vrienden .

De gedachte bestaat dat het nogal makkelijk is je dierbaren lief te hebben, makkelijker dan liefde voor je vijand. Maar is dat werkelijk zo?

Wanneer de ander (als bij 1) me aanziet, wordt een grens overschreden tussen mij en de wereld om me heen. Ik moet soms werkelijk in een andere wereld stappen, een andere dimensie betreden.

Wanneer de ander (als bij 2) me aanziet, is dat iemand van binnenuit, hij valt samen met iemand uit mijn eigen bestaan. Bij nummer 2 verwachten we erkenning, “het is een beetje geven en nemen” en geborgenheid, aandacht, partnerschap, genegenheid, vriendschap. Voor wat hoort wat, en als er niets terug komt kan onze liefde opdrogen. We voelen ons dan teleurgesteld doordat we gebonden zijn geraakt door onze verwachtingen. Dan wordt liefde inzet, onderhandelbaar.

Bij nummer 1 staan mensen in verhouding t.o.v. elkaar zonder tegenprestatie. Dat is, volgens Levinas, de liefde van God die alleen door mensen gereïaliseerd kan worden. Dat is volgens Levinas het vervullen van de Messias

gedachte. Deze liefde kan stand houden omdat ze niet onder druk kan komen te staan door verwachtingen vooraf. Deze liefde is veelomvattender dan de liefde in de bekende relaties. Zonder de tegenprestatie staan we vrij, zijn we niet afhankelijk. In liefde zonder zichtbaar resultaat verwachten we geen wederzijdsheid. Daardoor blijven we vrij.

En Daoud Nassr, Palestijnse boer en actievoerder voor een vrij Palestina zegt: *“We weigeren vijanden te zijn. Liefde moet je doen, volhouden en zonder uitzondering bewijzen. Juist daar waar dat niet gemakkelijk of vanzelfsprekende gaat. Juist daar. Want daar sta je vrij.”*

Kijk daar kan ik wat mee. Alles wat tussen mensen gebeurt. Wat de ander optilt naar een blijer niveau. En om dat juist daar te doen, uit te voeren, aan het licht te brengen t.o.v. hen die me NIET nastaan, die me zelfs tegenstaan, daar gloort een glimpje van het antwoord. Mens ben je om de ander mens te laten zijn. Mens word je wanneer de ander ten volle mag bloeien. Het voelt goed wanneer ik mijn best doe niet geïrriteerd te reageren, niet te handelen vanuit mijn gelijk. Te laten leven. Los laten. Vrij te zijn.

Cathien Steen

Koffie in de polder... door Tiny Witsmeer

Een maandagmorgen een uur of tien,
worden we graag gezien
In 't Voorhuys te Emmeloord,
wij leden van de VVH, en ook is daar
Anneke onze voorganger,
we hebben met elkander
een ochtend, gezellig en fijn.
Waar het gesprek het doel zal zijn,
ook een lid uit het bestuur is daarbij.

Vrijzinnig, dat allen zijn wij.
We voelen ons nauw verwant
met de leden uit het Kampen-land.
Onder het genot van een kopje koffie
horen we het wel en wee uit de parochie.
Het is een levens-taal die bij ons past,
soms worden we verrast
Door één of ander levensverhaal,
dat krijgt dan een warm onthaal.

Ook een gedicht uit de verleden tijd,
dat alle aandacht krijgt.
Maar vooral de leden staan centraal,
dat weten we allemaal.
Klein is ons ledenbestand
hier in dit mooie polderland.
Daarom genieten we des te meer
van de koffieochtend, elke keer.

Toch hebben we zorgen,
over het voortbestaan van morgen.
Nieuwe leden staan niet in de rij,
wij ouderen... wat kunnen wij...
Het stemt ons tot nadenken.
Wie kan ons wijsheid schenken.
Wij willen zo wel doorgaan...
Wie o wie sluit zich bij ons aan?
Zodat we rustig kunnen slapen gaan.

Jaarlijks voor ik een aantal pastorale gesprekken. Daarbij probeer ik regelmatig alle leden te spreken en te horen hoe het in hun leven gaat. Die gesprekken gaan lang niet altijd over geloof of over de Vereniging. Meestal spreek ik met mensen gewoon over wat hen (en mij) bezig houdt. Als u eens met mij een gesprek wilt voeren, dan hoeft u niet mijn uitnodiging af te wachten! U mag me altijd bellen (06 52780894) of mailen (veld5834@planet.nl).

Dan kijken we samen wat er in de agenda mogelijk is.

Ik geloof het wel

Anneke van der Velde

We aten ‘corona-proof’ verpakte koekjes, en we gaven elkaar geen hand, die dinsdagavond in de Sint Annakapel. De Vereniging van Vrijzinnigen had een avond georganiseerd met Bert Keizer. Hij is filosoof, specialist ouderengeneeskunde en columnist in Trouw. We hadden hem gevraagd te komen spreken over ‘levenseindevraagstukken’. Een ruim onderwerp, waar hij al associërend en versierd met voorbeelden en anekdotes goed mee uit de voeten kon. Er was veel belangstelling; de kapel zat vol en gelukkig niet alleen met ouderen.

De avond vond plaats in een reeks gespreksavonden over het levenseinde. De Vereniging van Vrijzinnigen heeft

dit kerkelijk jaar als thema ‘vrijheid’ voor haar inhoudelijke programma. Daarbij vonden we het van belang dat

‘vrijheid’ niet alleen in verband wordt gebracht met het goede, vreugdevolle en betekenisvolle leven, maar ook in relatie wordt gebracht met de dood. Ben je vrij je eigen levenseinde te kiezen? Is er überhaupt sprake van vrijheid rondom de dood? Hoe vrij ben je een verzoek rondom het levenseinde van de ander in te willigen of naast je neer te leggen? Vorige maand was er een spreker van de Nederlandse Vereniging voor een Vrijwillig Levenseinde in Levensbron. Dat gaf veel stof tot gesprek en discussie.

Bert Keizer hield een prachtig verhaal. Er zijn maar weinig momenten in zijn leven dat hij niet aan de dood denkt, zo vertelde hij. ‘Eén voor één worden we weggeplukt. Wat is dit voor onderneming?’ vraagt hij zich af in een interview met het NRC. Hij begon zijn verhaal met een korte geschiedenis van de geneeskunde. Hoe snel het is gegaan, en welke grote stappen er zijn genomen. Daarna vertelde hij voor welke dilemma’s we juist door die voortschrijdende medische

wetenschap komen te staan. Hij had daar geen antwoord op; kwam ook niet met oplossingen, maar hij wist op een zeer betrokken en indringende wijze de situaties waarin veel oude mensen terecht komen te schetsen. En legde de vinger op de zere plek. Wanneer is leven, wanneer is lijden, genoeg geweest?

Tijdens deze avond is het woord ‘God’ niet gevallen. Hoogstens als stil verwijt, of als wanhoopskreet in de hoofden van de luisteraars naar de schrijvende verhalen van Bert Keizer. Toch was het een avond die uitstekend past in het geluid dat de Vrijzinnigen uit willen dragen. God was tussen de regels door aanwezig. In de gesprekken van mens tot mens, na afloop. God was vooral aanwezig als raadsel voor het menselijk lijden, maar ook als geheim van menselijke compassie en betrokkenheid.

Anneke van der Velde

Parabel van uien en knoflook

Er leefde eens een man, die Saul de Dromer werd genoemd. Hij hield van zwerven, van avontuur, altijd bereid eropuit te trekken. Een rondreizende prediker deed hem verhalen over een land waar men geen uien kende.

“Geen uien,” overpeinsde de dromer, *“Wat voor plezier hebben ze aan hun spijzen zonder uien? Ik ga daarheen en leer ze dat heerlijke voedsel kennen.”*

Zonder zich lang te bedenken, kocht hij een lading uien en trok met paard en wagen eropuit. Het was een ver land, de reis duurde maanden. Daar aangekomen vervoegde

hij zich direct bij het keizerlijke hof en werd door de keizer zelf ontvangen.

“Hoogheid, ik breng u een nieuw gewas, dat het unieke vermogen bezit de smaak van elk voedsel te verhogen. Ook op zichzelf is het al een lekkernij voor de fijnproever. Ik raad u dringend aan het eens te proberen.”

“Dat wil ik wel,” zei de vorst, *“echter, mocht dit vreemde gewas schadelijk zijn, dan verlies je je hoofd.”*

Het diner waarbij de uien werden opgediend was een officiële gebeurtenis: alle ministers van staat, de edelen en de hoge functionarissen van het rijk waren uitgenodigd.

De schotels werden voorgeproefd door Saul de Dromer. Daarna aten de slaven, de andere gasten en tenslotte de keizer zelf.

De reactie van alle aanwezigen was uitbundig. Slaaf en soeverein prezen om het even de geur, de smaak en de sappigheid.

De vorst eiste onmiddellijk Sauls hele lading op en betaalde hem het gewicht in goud uit.

Toen Saul terug kwam in zijn stad, was daar een comité van vooraanstaande burgers om hem feestelijk te ontvangen en hem geluk te wensen met zijn succes. Urenlang vertelt Saul over de pracht en heerlijkheid die hij had gezien in dat verre land, waar goud goedkoper was dan uien.

Aangestoken door deze verhalen, kwam een ander ondernemend persoon, Kolbojnik geheten, op een idee dat hem zeker nog meer fortuin zou opleveren dan Saul de Dromer.

Knoflook! Dat is niet alleen kostbaarder, maar eindeloos veel geuriger, vond hij. Dus waarom zou hij niet een paar zakken van deze delicatessen naar dat verre land brengen? Als zij daar goud gaven voor uien, dan mocht hij wel het gewicht in diamanten verwachten. En zo ging hij op reis met vijf zakken knoflook.

Evenals Saul slaagde hij erin door te dringen tot het keizerlijk hof. En zoals hij verwacht had, werd de knoflook hoger geprezen dan de uien.

De vorst beraadde zich langdurig met zijn ministers over de beloning die de edele gast moest worden toebedeeld. Goud was naar hun mening niet voldoende voor zulk een verrukkelijke spijs, waar zelfs God en de engelen van zouden smullen. Daarom besloten zij hem te belonen met het kostbaarste wat zij te bieden hadden. Kolbojnik keerde terug naar huis met vijf zakken uien.

De Gulden Regel in de Bergrede

door Sybren Gerlofsma

Matteüs 7:12

- *"Behandel anderen dus steeds zoals je zou willen dat ze jullie behandelen. Dat is het hart van de Wet en de Profeten." (Nieuwe Bijbelvertaling, 2004)*
- *"Alles nu, wat jullie willen dat de mensen het jullie doen, doe het hun ook! Daarin ligt de kern van Thora en profeten." (naar de vertaling van Pinchas Lapide, 1984)*

Zorgvuldig ordenend en componerend geeft Matteüs een aantal spreuken, flarden van Jezus' leer, plaats in zijn evangelie. Jezus leerde bijvoorbeeld dat je beter niet kunt oordelen over anderen en dat je het heilige beter niet als parels voor de zwijnen kunt werpen. Hij spoorde aan om maar te blijven vragen, zoeken en kloppen.

Deze bundeling van spreuken is bekend geworden als de Bergrede. We vinden die in de hoofdstukken 5, 6 en 7 van Matteüs' getuigenis over Jezus' leer en leven. Het centrale deel van deze rede opent met de beginselverklaring dat de Wet en de Profeten onverkort van kracht blijven. De voor deze bijdrage gekozen tekst is een sleuteltekst die de afsluiting vormt.

De tekst bevat een uiterst korte samenvatting van de woorden van Jezus, woorden die de Wet en de Profeten nader willen uitdiepen. Direct daarop wordt opnieuw benadrukt dat deze woorden overeenkomen met de kern van wat wij Oude Testament noemen.

"Alle dingen die jij wilt dat de mensen je zullen doen, doe deze ook aan hen, want deze is de wet en de profeten". Dit vers lijkt een op zichzelf staande spreuk, maar als zelfstandige uitspraak zou het aan kracht verliezen. Beter is het ze op te vatten als sluitstuk van het hoofdthema. Het ging immers in al de woorden van Jezus om niets anders dan de Wet en de Profeten, en het juiste verstaan daarvan.

Het vers doet sterk denken aan de regel die we al tegenkomen bij de Griekse geschiedvorder Herodotus en de Chinese wijsgeer Confucius. Maar dáár is die geformuleerd in negatieve zin, zoals we kennen in de makkelijk te onthouden vorm 'Wat u niet wilt dat u geschiedt, doe dat ook aan een ander niet'. Hier - in het twaalfde vers van Matteüs 7 - wordt de samenvatting door Jezus wel bijzonder scherp gesteld.

Zou je de hele boodschap van Jezus en alles wat het christendom leert in één zin willen samenballen, dan kom je tot de vuistregel: "Alles nu, wat jullie willen dat de mensen het jullie doen, doe het hun ook!"

We kunnen ons afvragen, wat hieraan het nieuwe, het speciale, is. Deze 'gulden regel' maakte aantoonbaar al lange tijd deel uit van de wijsheid van de Joodse schriftgeleerden.

Is het specifiek christelijke uiteindelijk toch niet zo nieuw als het schijnt?

Ik denk dat het verschil niet zozeer ligt in de inhoud, maar in de radicale wijze van presenteren.

Het is bijna onvoorstelbaar, hoe Jezus de hele discussie van "Rabbi, help ons, wat moeten wij doen?" bij elkaar veegt in één enkele vanzelfsprekende zin: "Ga eens bij jezelf na, wat je zelf zou willen, en behandel zó de andere mensen."

Dit is een geweldige formulering. Ze kan niet genoeg benadrukt worden, juist omdat ze in alle religies voorkomt, en omdat ze tot op de bodem menselijk is. Als ergens de Bergrede uiterst praktisch voor het gewone leven blijkt, dan is het hier wel.

Albert Schweitzer maakte deze 'gulden regel' tot de kerngedachte van zijn hele ethiek. Voor hem was de maatstaf hierbij die van de 'invoelbaarheid'. Wat in dit Bijbelvers gezegd wordt, is niet iets voor het hoofd, maar een inzicht dat het menselijk hart raakt. Zowel Jezus als de profeten vóór hem vragen niet om

religie met offers en rituelen, maar om humaniteit.

De filosoof Immanuel Kant had als kritiek op deze 'gulden regel', dat die geen rekening hield met het feit dat de verlangens van mensen vaak verdorven zijn. "Niet alles wat ze verlangen is waard vervuld te worden", zei hij. "Er zijn onder die verlangens ook dingen die dwaas, dom en verwrongen zijn".

Kant heeft in zoverre gelijk, dat deze regel niet geschikt is om als een basisstelling in de ethiek te functioneren. De regel vereist een voortdurend openstaan naar de ander, met de vraag in je hart: wat verwacht hij/zij van me? Daarvoor is het nodig jezelf af te vragen wat jij in zo'n geval aan jou gedaan zou willen hebben.

Vormen onze tekstwoorden eigenlijk geen open deur? Dat weet toch iedereen? Dat is zo. Maar misschien heb je de Thora, de Profeten, de Bijbel en zelfs buitenchristelijke geschriften nodig om het te onthouden.

Dit is een licht bewerkte tekst van de door mij uitgesproken overweging tijdens de Zondag Anders Dienst op 19 januari 2020.

Corona

Anneke van der Velde

Toen we bezig waren met de voorbereidingen van deze 'In de Marge' was Corona weliswaar in aantocht, maar liet het zich nog niet in alle scherp zien, en waren de maatregelen nog niet zo ingrijpend als op dit moment van schrijven...

Het is onwonderlijk en beangstigend hoe het maatschappelijk leven stil valt. Ik denk aan onze oudere leden, die extra kwetsbaar zijn en nu te maken krijgen met minder bezoek, minder uitjes en zorg hebben om hun gezondheid. Laten we als Vereniging dicht om elkaar heen gaan staan. Laten we elkaar bellen, een kaartje schrijven, een klusje voor elkaar doen. Laten we de afstand tussen Kampen en Emmeloord overbruggen. Uiteraard met de blik naar buiten, want ook in de straat, in de buurt, in de familie- en kennissenkring zal genoeg nood zijn voor wie er oog voor heeft.

Het is een verwarrende tijd... Het leven valt stil, maar het wordt lente. Er is nood en angst, maar er zijn veel hoopgevende en hartverwarmende daden van mensen naar elkaar. Mensen hamsteren, maar laten ook hun overvloed aan liefde zien. Liefde kent geen schaarste, daar is altijd meer van, hoeveel je ook geeft.

ER IS NOG ZOMER

Er is nog zomer en genoeg
wat zou het loodzwaar
tillen zijn wat een gezwoeg
als iedereen niet iedereen terwille
was als iedereen niet iedereen
op handen droeg.

Judith Herzberg

Euthanasie moet kunnen, maar waar ligt de grens?

Door Alex de Jong @ Attest Communicatie

Het was volle bak. Dinsdag 10 maart in de Sint Annakapel, waar Bert Keizer – Levensindekliniek en columnist van Trouw – sprak over ‘levensindevraagstukken’. ‘Leuk dat u er bent, ondanks het virus’, zei hij. Het werd een avond over ‘vrijheid in de dood’. ‘Onze ouders gingen nog rustig in een hoekje zitten wachten tot Hein aanklopte...’ Maar vandaag de dag kan euthanasie de dood vroeger brengen. Grote vraag: zitten we op een hellend vlak? Slaan we door in onze wens om ook tot in de dood vrij te zijn? Waar ligt de grens?

Bert Keizer is een begenadigd spreker. Hij wist de aandacht van alle ruim veertig toehoorders goed vast te houden. Hij vertelde anekdotes en haalde onder andere ‘Meneer de Vries’ aan; 96 jaar oud. Geboren in 1919. Een man die viel en naar het ziekenhuis werd gebracht. Daar constateerde men een hartslag van onder de dertig. ‘Hij was verward. Compleet gaga’, vertelde hij. Dement, 96 jaar en toch een pacemaker om het hart weer op de juiste frequentie te krijgen. ‘Na twee dagen ziekenhuis was hij weer terug in het verzorgingstehuis, waar hij twee dagen later uitgleed in zijn eigen ontlasting. Waarna hij weer naar de eerste hulp werd vervoerd...’ Keizers boodschap is duidelijk. ‘Dit is dagelijkse kost op elke spoedeisende hulp van elk Nederlands ziekenhuis. Alle oudjes die er komen zijn uitgedroogd, hebben nierfalen en andere gebreken. Ze zijn op.’ En wat doet de medische staf? ‘Dit en dat is er aan de hand, dus stop ik er dit en dat in...’ Hij typeert het als ‘zinloos huiswerk door diverse specialisten’. ‘Mensen zijn stervende, maar artsen zijn niet bezig met sterven. Ze willen ieder leven koste wat het kost verlengen.’ Daarna komen al deze patiënten opnieuw bij de verpleegthuizen, komen weer te vallen en worden weer - eindeloos – opgelapt. Duidelijk is dat hij dit niet goedkeurt. ‘De medische wereld

denkt het allemaal wel te weten, is ervan overtuigd dat ze de mens kunnen laten leven, dat ze de dood in alles kunnen overwinnen. Maar laten we eerlijk zijn: het menselijk lichaam is niet eenvoudig te doorgronden. Je stopt er een kroket in en krijgt er poep uit. We hebben er eeuwen over gedaan om uit te vinden hoe dat werkt. Pas begin 19^e werd de geneeskunde wakker en beseft dan dat ze niets kan.’ Daarna gaat het snel. De geneeskunde boekt veel vooruitgang en de

verbeterde gezondheidszorg maakt dat mensen steeds ouder worden; dat er op medisch gebied steeds meer kan, waardoor het leven wordt verlengd.

Arrogantie

‘De geneeskunde werd steeds arroganter en overtuigder van zichzelf. Er wordt alleen maar college over de mogelijkheden voor genezing gegeven; er wordt nooit gesproken over de dood’, zo hekelt hij. ‘Maar laten we niet vergeten: het sterftepercentage van de mens is honderd procent. De dood is die ene complicatie die je bij iedere patiënt tegenkomt. Als je zo omgaat met stervende mensen, hen niet de vrijheid geeft om over hun eigen afscheid te beslissen, dan komt iedereen met een dreun in het graf terecht. Moeilijker verteerbaar voor betrokkenen dan wanneer je je erop kunt voorbereiden’, vindt hij en concludeert: ‘Het succes van geneeskunde leidt dus eigenlijk tot veel ellende.’

In 1971 was het de Friese huisarts Truus Postma die de deur open zette voor euthanasie. Zij gaf haar moeder, van wie meerdere euthanasieverzoeken waren afgewezen, een dusdanige dosis morfine dat ze stierf. Wat een familiegeheim moest worden, lekte uit omdat de geneesheer-directeur terugkwam op zijn belofte om ‘natuurlijke dood’ als doodsoorzaak op te geven. Truus werd voor de rechter gesleept en uiteindelijk veroordeeld tot een week gevangenisstraf met een proeftijd van een jaar. ‘Flauwekul natuurlijk’, vertelt Keizer lacherig. ‘Ze zou die proeftijd prima doorstaan, want de moeders om te doden waren op.’

‘Het was de geboorte van de NVVE, de Nederlandse vereniging vrijwillige euthanasie. Het was nog nooit eerder vertoond dat je

samen met je geliefde kon praten over een vrijwillige dood. Een hele andere vorm van zelfdoding; je staat oog in oog met de mens die vrijwillig gaat sterven.’ Een goede ontwikkeling, zo blijkt uit zijn woorden. Al ziet hij ook een schaduwzijde: ‘Ik weet niet of het helemaal goed gaat. Het begon met terminaal zieken, toen de chronisch zieken, toen de psychiatrische patiënten... nu ook mensen met dementie... Maar: het laatste stadium van dementie is niet per definitie een hel. Sommigen zijn angstig, agressief, laten zich niet wassen, zitten de hele dag te schreeuwen, maken anderen ongelukkig... Maar anderen lijken volkomen gelukkig, weten niet meer dat ze dementerend zijn. Moeten zij ook een spuitje krijgen omdat ze dit in hun wilsbeschikking hebben staan? Mensen doodmaken die niet meer weten waar het over gaat, dat moeten we niet willen’, zegt hij en vervolgt met: ‘Maar laten we eerlijk zijn: de meeste eigenaren stellen euthanasie van hun huisdier ook veel te lang uit.’

Kortom: uit alle uitspraken wordt duidelijk dat ook Keizer, ondanks zijn jarenlange ervaring met dit ‘metier’, het ook niet weet. ‘Mijn eigen standpunt is niet erg samenhangend, ik weet het. Moet je iemand bewust uit zijn ‘lijden’ verlossen, of sedeer je iemand, zodat dan de dood langskomt? Daar zit verschil in.’ Volgens hem is dit de kern van het ethische probleem. ‘Het is geen exacte wiskunde. Wat durven we als gemeenschap aan? Neem de dubbel gehandicapte kinderen; daar zitten echte stakkers bij die zichzelf verwonden. Is dat de volgende stap? En wat doe je met de pedofiel die na twaalf jaar zijn straf te hebben uitgezeten, terug de maatschappij in moet, zichzelf daarbij niet vertrouwt en dood wil?’ Een hellend vlak waar de maatschappij de antwoorden nog lang niet op heeft.

Uw zelfgekozen levenseinde?

Door Bert Anthonisse

Het was druk, donderdagavond 6 februari in Levensbron aan de Vloeddijk in Kampen. De VvV hield er een avond met als onderwerp 'Bepaal zelf je levenseinde' met inleider John Bos van de Nederlandse Vereniging voor Vrijwillige Euthanasie.

Bos verzorgt regelmatig inleidingen in het hele land. Hij heeft veel ervaring en kennis en is daardoor een interessante spreker. Tot aan zijn pensioen heeft hij gewerkt als oncologisch chirurg. Tijdens zijn loopbaan gaf hij ook les aan twee universiteiten. Nu is hij actief voor de NVVE, opgericht in 1973, met inmiddels 170.000 leden. Hij heeft veel ervaring met het toepassen van euthanasie.

In Nederland overlijden ieder jaar zo'n 140.000 mensen. Van hen kozen er in 2017 circa zesduizend voor euthanasie. Euthanasie is levensbeëindiging op verzoek.

Palliatieve sedatie

Palliatieve sedatie is normaal medisch handelen. Het is het opzettelijk verlagen van het bewustzijn van een patiënt in de laatste levensfase. Doel is het

lijden te verlichten. Het bewustzijn verlagen is een middel om dat te bereiken. Palliatieve sedatie bekort het leven zelf niet. De patiënt komt te overlijden aan de onderliggende ziekte.

Euthanasie

Bij euthanasie wordt het leven van een patiënt op een waardige manier beëindigd door het toedienen van medicijnen. Euthanasie is altijd uit vrije wil. Een patiënt vraagt en de arts voert de euthanasie uit. Volgens de Nederlandse wet mag dat bij uitzichtloos en ondraaglijk lijden.

Sinds 2002 is euthanasie en hulp bij zelfdoding in Nederland - onder voorwaarden (zorgvuldigheidseisen) - toegestaan. Euthanasie is dus strafbaar als de zorgvuldigheidseisen niet in acht worden genomen.

Euthanasie is alleen mogelijk als een patiënt vrijwillig en weloverwogen een verzoek doet aan een arts. Het is belangrijk om ruim op tijd de wens op papier te zetten en met de arts te

bespreken. Dit gesprek moet regelmatig herhaald worden. Bij een nieuwe huisarts moet dit opnieuw gebeuren. Een door de patiënt opgestelde schriftelijke wilsverklaring blijft geldig. Hierin hoeft alleen de euthanasiewens, naam, geboorteplaats, woonplaats, handtekening van de patiënt en de datum te staan. Een Wilsverklaring schrijven gebeurt zonder een notaris. Er dient bij euthanasie o.a. sprake te zijn van ondragelijk en uitzichtloos lijden. Een patiënt moet voor euthanasie of hulp bij zelfdoding altijd zelf een euthanasieverzoek doen. De familie kan niet om euthanasie vragen, tenzij de patiënt zijn wil niet kan uiten en er een schriftelijke wilsverklaring is. De arts

voert de euthanasie uit volgens de eisen zoals die in de wet zijn beschreven. Wanneer bij levensbeëindiging op verzoek de medicatie door een arts direct in een ader wordt ingespoten, veroorzaken deze stoffen bijna direct een diepe coma. Zodra deze coma is ingetreden, geeft de arts een spierverslappend middel. Dit veroorzaakt een ademstilstand. Het daardoor ontstane zuurstoftekort leidt tot een hartstilstand.

Demente patiënt

Een demente patiënt is niet in staat het verplichte gesprek met de arts te voeren. Het komt ook voor dat een patiënt ontkent dat sprake is van dementie. In beide gevallen biedt de Wet de mogelijkheid voor euthanasie.

Huisartsentekort in Kampen

In Kampen en steeds meer andere plaatsen is een tekort aan huisartsen. Bovendien is het mogelijk dat de eigen arts niet wil meewerken aan euthanasie. Van deze huisarts wordt verwacht dat hij doorverwijst naar een collega die wel wil meewerken. Is die er niet, dan kan de Levensindekliniek hulp bieden en ingeschakeld worden.

Meer weten? De NVVE is er voor iedereen die waardig wil sterven.

www.nvve.nl.